

LAYIKLIK VE SUÇ

Yazan : Dr. Hakkı DEMİREL

Anayasamızda yer alan ve, kısaca, Devlet işleri ile din işlerini yekdiğerinden ayırmak şeklinde tarif edilebilecek olan “ Lâyiklik prensibi ” ni korumak maksadiyle sevkedilen¹ Ceza Kanununun 163 üncü maddesi ile “ Vicdan ve Toplanma hürriyetinin korunması hakkındaki kanun ”² aşağıdaki fiilleri derpiş ve men’etmiş bulunmaktadır³ :

1 — Lâyikliğe aykırı olarak, Devletin temel nizamlarını dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla, cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idaresi ile bu gibi cemiyetlere girmek veya girilmesi için yol göstermek (md. 163, f. 1 ve 2)

2 — Gene lâyikliğe aykırı olarak ve aynı gaye ile (md. 163, f. 4) veya siyasi menfaat yahut şahsî nüfuz temin ve tesisi maksadiyle ve dinin ve dinî hissiyatın veya dince mukaddes tanınan şeylerin âlet edilmesi suretiyle propaganda ve telkinde bulunmak (vicdan hürriyeti kanunu).

Dinî mülâhazaların Devlet işlerine karıştırılmamalarını temin zımında sevkedilen bu hükümlerin, bu gayeyi istihsale kâfi gelip geimeyecekleri tamamen ayrı bir mesele olmakla beraber — lüzumuna binaen — şuna işaret edelim ki, bu hükümler gayet şumullü olup, uzaktan yakından dinî mülâhazaların Devlet işlerine karıştırılması sayılabilecek hallerden, belki, hepsini değilse bile, pek çoğunu içine almaktadır. Yukarıda ki hükümlerin tetkik ve tahlili bize bunu gösterecektir. Bu hükümler üç nev’i fiil ve hareketi suç saymıştır :

(1) S. Erman, Suç olarak lâyikliğe aykırı hareketler, in Lâyiklik, Millî Tesanüt Birliğı yayınlarından, s. 117.

(2) Ceza Kanununun 163 üncü maddesi ile Vicdan Hürriyetinin korunması hakkındaki kanun hüküm arasındaki münasebet için Bk: Erman, op. cit. loc. cit., s. 120 ve s.

(3) Bk: Tamim, 22/5/1953, G. S. 57, Ö. S. 11 (Perincek-Özden, T. C. K. md. 163, s. 198)

1 — Devletin temel nizamlarını lâyikliğe aykırı esaslara uydurmak için cemiyet kurmak,

2 — Devletin temel nizamlarını lâyikliğe aykırı esaslara uydurmak için dinî hissiyatı vasıta olarak kullanmak,

3 — Siyasî veya şahsî nüfuz veya menfaat temin için dinî hissiyatı vasıta olarak kullanmak.

A. Lâyikliğe aykırı olarak cemiyet kurmak :

Ceza kanunumuzun 163 üncü maddesi ile vicdan hürriyetini koruma kanunu hükümlerinin⁴ derpiş ve men'etmiş buldukları birinci fiil, Devletin temel nizamlarını lâyikliğe aykırı esaslara uydurmak için cemiyet kurmak veya böyle bir cemiyete girmektir. 163 üncü maddenin ilk üç fıkrasında tanzim edilmiş olan bu fiilin cezalandırılabilmesi için şu şartların tahakkuku iktiza eder :

1 — Bir cemiyet tesis, teşkil, tanzim, sevk ve idare etmek veya böyle bir cemiyete girmek yahut girmek için başkalarına yol göstermek. —Buradaki “ Cemiyet ” tâbirini, cemiyetler kanununun anladığı mânada, yâni bir nizamnamesi, bir idare meclisi, bir umumî heyeti bulunan muntazam bir teşekkül olarak anlamamak iktiza eder. Bir dinî liderin etrafında toplanan kimseler de 163 üncü madde anlamında bir cemiyet kurmuş olurlar. Meselâ dinî liderin soyadından kinaye olarak kendilerine “..... talebeleri ” dedirten bir topluluk da 163 üncü maddenin anladığı mânada bir cemiyettir⁵.

Cemiyet tesisi ve maddede buna müteferri olarak sayılan fiilleri, bir cemiyetin esaslarını vazetmek, bir cemiyeti kurup teşkilâtlandırmak, nizam altına almak ve sevk ve idare etmek bu nevi cemiyetlere âza olmak veya başkalarına bu hususta yol göstermek ve dağılmaları emredilmiş bu gibi cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde dahi olsa yeniden kurmak, teşkilâtlandırmak, nizam altına almak veya sevk ve idare etmek şeklinde anlamak icap eder.

2 — Yukarıdaki fiillerin, yani gerek cemiyet kurulması gerekse buna müteferri faaliyetlerin lâyiklik prensibine aykırı olarak icra edilmiş bulunması. —Kanun, “ Devletin, içtimâî, iktisadî, siyasî ve hukukî temel nizamlarını dinî esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet te-

(4) Bu hükümleri bir kül olarak ele almaktayız. İki kanunun münasebeti hakkında Bk. supra, not 2.

(5) Bk. Erman, op. cit., loc. cit., s. 118

sisi ” demek suretiyle, cemiyet kurma ve buna müteferri bir faaliyetin, ne zaman lâyiklik prensibine aykırı bir fiil sayılacağını göstermiştir : Cemiyet kurma ve buna müteferri bir faaliyetin (163 üncü madde anlamında) lâyiklik prensibine aykırı bir fiil sayılabilmesi için, dinî esaslara uydurulmak istenilen şeyin Devletin içtimai, iktisadi, siyasi ve hukuki temel nizamları olması lâzımdır. Devletin içtimai, iktisadi, siyasi ve hukuki temel nizamlarından maksat ise, “ ana hatları ve mâna ve mahiyetleri Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda mevcut, ve muayyen olan, ve mevzuatla düzen altına alınmış bulunan nizamlardır⁶ ”.

Demek oluyor ki 163 üncü maddenin ilk üç fıkrasında tanzim edilen fiilin tamam olması için, bir cemiyet tesis edilecek veya buna müteferri bir faaliyet mevcut olacak ve bu fiil, maddede gösterilen şekilde, lâyiklik prensibini ihlâl etmiş bulunacaktır.

B. Cemiyet teşkil etmeksizin lâyikliğe aykırı olarak hareket etmek :

Ceza Kanununun 163 üncü maddesi ile Vicdan Hürriyetini Korumaya Kanunu hükümlerinin derpiş ettiği 2 nci fiil, Devletin temel nizamlarını lâyikliğe aykırı esaslara uydurmak için dinî hissiyatı vasıta olarak kullanmaktır. 163 üncü maddenin 4 ve müteakip fıkralarında nizamlanmış bulunan bu fiilin cezalandırılabilmesi için şu şartların tahakkuku lâzım gelmektedir :

1 — Dini, dinî hissiyat ve dince mukaddes tanınan şeyleri “ Yaymak ”. —Kanunda kullanılan “ Propaganda ve Telkin ” den maksat “ Yaymak ” veya “ Duyurmak ” tır. Filhakika kanun koyucu propagandanın tarifini bir başka vesile ile yapmış bulunmaktadır. Ceza Kanununun 142 inci maddesinin 1949 yılındaki tadili dolayısıyla hükümet gerekçesinde şöyle denilmiştir : “ Propaganda, nerede ve ne zaman olursa olsun bir hususu, bir fikri, taraftar kazanmak maksadıyla başkalarına yaymaktır. Propaganda, söz, şarkı, yazı, resim, radyo, sinema, temsil, yazılı veya resimli kâğıtları asma, dağıtma, gönderme gibi her türlü yayım vasıtasıyla olabilir ’. Aynı maddeyi 1951 senesinde tadil eden kanunun hükümet gerekçesinde de keza şu sözler vardır : “ Propaganda tâbiri ile yayılması istenilen düşüncelerin “ Birden ” fazla şahısların bilgisine ulaştırılmasını anlamak lâzım gelir ”. Kanun koyucunun bu tariflerini mevzuumuza tatbik edersek 163 üncü maddedeki “ Propaganda ” tâbirini, bir fikir “ Yaymak ”, daha doğrusu yaymağa çalışmak, diğer bir söyleyişle bu fikri başkalarının “ Bilgisine ulaştırmak ” şek-

(6) S. G. Tamim, 2, b

linde tarif edebiliriz⁷. —Din, dinî hissiyat ve dince mukaddes tanınan şeyleri, dinî dogma'lar, dinî korku ve ümitler ve dinin kendisine bir otorite sağladığı, kutsiyet izafe ettiği şeyler olarak anılamalıdır.

2 — Yukarıdaki fiillerin, yani dinî, dinî hissiyat ve dince mukaddes tanınan şeyleri, yaymak ve duyurmanın, lâyiklik prensibine aykırı bulunması, —163 üncü madde, din, dinî hisler ve dince mukaddes tanınan şeyleri duyurmak veya yaymanın suç teşkil edebilmesi için bu şartı aramakla “ Vicdan hürriyeti ” ni korumuş olmaktadır ; lâyiklik prensibini ihlâl etmemek şartıyla herkes dinden, dinî hislerden ve dince mukaddes tanınan şeylerden bahsedebilir. —Din, dinî hisler ve dince mukaddes tanınan şeyler hakkında söylenen sözlerin ne zaman lâyiklik prensibini ihlâl etmiş sayılacağını kanun, burada da yine, göstermiştir. Din, dinî hisler ve dince mukaddes tanınan şeyler hakkında söylenen sözlerin lâyiklik prensibine aykırı sayılabilmesi için, bunların Devletin içtimai, iktisadi, siyasi, ve hukukî temel nizamlarının dinî esaslara uydurulmasını, “ icab ettirdiğinin ” söylenmiş olması lâzımdır. Şu kadar var ki, din dinî hisler ve dince mukaddes tanınan şeylerin, Devletin temel nizamlarının dinî esaslara uydurulmasını icab ettirdiği, [meselâ “ Hilâfetin ilgasının, Anayasadan, “ Devletin dinî, dinî İslâmıdır ” maddesinin kaldırılmasının, şeriye vekâletinin ilgasının Devletin kuvvetlerini sarsıtığının söylenmesi ” halinde olduğu gibi] sarahaten söylenmiş olabileceği gibi, [“ Kur'an saltanatından başka bütün saltanatların mülga olduğunu ” veyahut “ güzellik müsabakaları tertip etmenin dinen yasak olduğunu ve bu gibi müsabakaları tertip etmenin “ Bu sebeple ” men'edilmesi gerektiğini ” söylemek hallerinde olduğu gibi,] zimnen de söylenmiş olabilir.

Yukarıdaki izahattan bir de şu netice çıkmaktadır ki, sadece, Devletin temel nizamlarının dinî esaslara uydurulması gerektiğinden bahsetmek ve fakat bunu, dinin veya dinî bir his veyahut da dince mukaddes tanınan bir şeyin icap ettirdiğini — zimnen de olsa — söylememek (meselâ, hristiyan filozofu J. de Maistre'in siyasi fikirleri⁸) 163 üncü maddeye girmez ki bu netice de vicdan ve fikir hürriyetine tamamen uygundur.

(7) N. Kunter, Seçim propagandası ve Suç (Cumhuriyet Gazetesi 30/3/954).

(8) Bu fikirler için Bk. H. Demirel, J. de Maistre'in siyasi fikirleri, A. H. F. M., 1950, s. 214

C. Siyasi veya şahsî nüfuz veya menfaat temini için dinî hissiyatı vasıta olarak kullanmak :

163 üncü maddeyi kısmen değiştirmiş bulunan vicdan hürriyeti kanununda derpiş edilen bu fiilin tecrimi ile güdülen maksat lâyıklığı değil, vatandaşları, dinî hislerinin istismar edilmesine karşı korumaktır. Suçun husule gelmesi için şu şartların tahakkuku iktiza eder :

1 — Dini, dinî hissiyat ve dince mukaddes tanınan şeyleri “ yaymak ”.

2 — Bu fiillerin siyasi veya şahsî nüfuz veya menfaat temin etmek maksadiyle yapılmış olması. —Meselâ bazı risale veya kitapların “ Kalbe gelen şiddetli ihtarlar ” neticesinde yazıldığını, bundan 30 - 40 sene önce bugünkü hâdiselerin bir hissikablelvuku şeklinde görüldüğünü⁹ söylemek gibi. —Her ne kadar kanunda “ siyasi veya şahsî nüfuz veya menfaat temin etmek maksadı ” denilmekte ise de, fikrimizce, sübjektif böyle bir maksat kâfi olmayıp bu maksadın objektif surette tesbit edilebilmesi, yâni “ Din, dinî hissiyat veya dince mukaddes tanınan şeyleri yayma keyfiyetinin siyasi veya şahsî nüfuz veya menfaat temin edecek “ mahiyette ” olması, lâzımdır. Meselâ din, dinî hissiyat veya dince mukaddes sayılan şeyleri yayan bir gazete veya mecmua makalesi bahis mevzuu ise, bu makale yazarnın, sübjektif, “ Şahsî veya siyasi nüfuz veya menfaat temin etmek maksadı ” kâfi sayılmaması, bu makalenin “ Şahsî veya siyasi nüfuz veya menfaat temin edecek mahiyette ” olması, yani “ Şahsî veya siyasi nüfuz veya menfaat temin etmek ” keyfiyetinin, failin sübjektif maksadına değil, başka delillere veya yazarnın münderecatına istinad etmesi icabeder.¹⁰ Bu sebeplerdir ki, meselâ bir din mecmuasında bilfarz namazın nasıl kılınacağını anlatmak, Kur’anın bazı âyetlerini izah etmek, yazarn bunları “ Yaymak ” ta hususi bir kasdının mevcudiyetine lüzum olmaksızın, cezalandırılabilir. Çünkü din veya dinî kitapların yayılması bahis mevzuudur ve bu yayma keyfiyeti, mecmuanın satışından mütevellit şahsî bir menfaat temin edebilecektir.¹¹ Tahmin edilebileceği gibi, kanunun bu şekilde anlaşılması, dinî mahiyeteki neşriyatın men’i hususunda yargıca çok mühim bir rol tanımaktadır.¹²

(9) Bk: Erman, op. cit., loc. cit., s. 122 - 123

(10) Karş., Erman, op. cit., loc. cit., s. 123

(11) Karş., Erman, loc. cit.

(12) Karş., Erman, loc. cit. (mutatis mutandis)